

Emotionele manipulatie

Grieken plaatsen zich buiten de realiteit”, stond op de website van de NOS. Nee, we gaan het niet over Griekenland hebben, daarover is het meeste gezegd. Maar die realiteit, wie bepaalt de grenzen daarvan? Ongetwijfeld ken je het boek *Manufacturing Consent, The Political Economy of the Mass Media* van Edward S. Herman en Noam Chomsky. Nu heeft Chomsky zich volgens sommige mensen ook buiten de realiteit geplaatst, dit boek is in ieder geval de moeite waard. Chomsky en Herman betogen dat de Amerikaanse media, ook de serieuze, functioneren als een propagandamodel. Veelzeggend is het onderscheid dat zij signaleren tussen ‘waardige slachtoffers’ en ‘onwaardige slachtoffers’, oftewel slachtoffers die aandacht, naam en een foto verdienen en slachtoffers die dat niet of nauwelijks verdienen. Slachtoffers van moslimterroristen in Europa zijn waardige slachtoffers, burgers die omkomen bij drone-aanvallen in Jemen zijn onwaardige slachtoffers. Je zou kunnen zeggen dat het onwaardige slachtoffer zich buiten de realiteit heeft geplaatst, althans buiten de onze. Om te kunnen bepalen wat realiteit is en wat niet

heb je informatie en kennis nodig. Goede distributie van informatie is een voorwaarde voor het functioneren van de markt. Aandelenhandel met voor-kennis bijvoorbeeld, is vrijwel overal verboden, omdat dat die markt zou verstoren. Democratische besluitvorming kun je ook als een markt beschouwen. Kiezers worden geïnformeerd en maken vervolgens een keuze. Ze betalen weliswaar niet voor hun stem, al zijn sommige economie van mening dat democratie beter zou werken als kiezers dat wel zouden doen. Met de informatiedistributie gaat echter iets mis. De term *fact free politics* is een indicatie van wat de gevolgen kunnen zijn als distributie van informatie instort. Dat kan gebeuren onder invloed van economische belangen van consortiums die nauwelijks te onderscheiden zijn van de staat, zoals Chomsky en Herman betogen. Maar sociale media dragen bijvoorbeeld bij aan verspreiding en geloofwaardigheid van samenzweringstheorieën, en de samenzweringstheorie is de vijand van wezenlijke informatieverspreiding. Jij hebt me verleden jaar een boek van Drew Westen gegeven, *The Political Brain*, waarin Westen betoogt hoe belangrijk emoties zijn bij het winnen van verkiezingen. Wat hij

beweert is dat distributie van informatie pas effectief is als die gepaard gaat met subtiele en minder subtiele vormen van emotionele manipulatie. Kort gezegd: de realiteit is zo ingewikkeld geworden, dat wij noodgedwongen genoeg zijn gaan nemen met gesimplificeerde verhalen die nauwelijks waar hoeven te zijn en die toch politieke en economische processen verstoren. Nieuws is vermaak en vermaak is gebouwd op de narratieve strategie waarbij *good guys* de *bad guys* bevechten. De weerzin tegen technocraten die al enige tijd door Europa waait is precies dat: weerzin tegen besluiten die niet gepaard gaan met mooie verhalen, weerzin tegen gebrek aan emotie. Moet de econoom, zoals jouw collega Sedláček betoogt, meer een verhalenverteller worden? En wat kan de economische wetenschap nog uitrichten in een tijd van collectieve psychose? Vrijwel iedereen plaatst zich immers buiten de realiteit, althans buiten de realiteit van de ander. Wat is de waarde van gelijk hebben als je stem niet gehoord wordt omdat vakkundige propagandisten bepalen wat realiteit is?

Hartelijke groet, Arnon

Collectieve psychose

De reden waarom ik je *The Political Brain* gaf, is dat dit het campagne-handboek van Mark Rutte schijnt te zijn, waarmee hij de meester van het politieke frame is geworden. Volgens Drew Westen bereiken politici hun kiezers alleen als ze politieke inhoud goed *framen* en de juiste emoties en associaties oproepen. Westen is alleen niet cynisch. Hij wil dat politieke vorm en inhoud samenvallen. Rutte is dat wel. Zijn politieke frames zijn meestal inhoudsloos. Politieke framing zou het *nudgen* van kiezers moeten zijn om goede politieke keuzes te maken. Feiten en beleidsvoorstellen zeggen de meeste kiezers maar weinig. De homo politicus, die zijn stem uitbrengt op de politicus die zijn belangen en idealen het beste dient, bestaat niet. Media zouden de ‘hoeders van de democratie’ kunnen zijn. Door informatiegebrek kunnen kiezers politiek niet goed disciplineren. Een goede pers laat zien of beleid wel of niet werkt en ontmaskert politieke uitvreter. Kiezers kunnen met hun stem goede politici belonen en falende politici wegsturen. Ik ben het met je eens. Met de informatiedistributie is iets grondig mis. Journalisten gedragen zich

steeds meer als... politici. Om journalistiek te overleven wordt nieuws geframed en gemanipuleerd om voldoende kijkers, lezers en toehoorders te trekken. De NOS over de Grieken is een prachtig voorbeeld. Objectieve nieuwsgaring en onderzoeksjournalistiek delven het onderspit. Ik geloof alleen niet, zoals Chomsky en Herman, dat hier een complot van het grootkapitaal achter schuilt. De pers volgt altijd de macht. Het maakt niet uit het nu economische of politieke macht is. Zo onderschreven afgelopen jaren vrijwel alle hoofdredacties van Nederlandse kwaliteitskranten tamelijk kritiekloos de aanpak van de eurocrisis, het straffe begrotingsbeleid en de afkeer van monetaire experimenten. Allemaal tegen een aanzienlijke meerderheid van academische economen in. De journalistiek bevraagt dan niet langer politieke macht, maar legitimeert die. Zo is ook het 8 uur-journaal vol in de val van Rutte gelopen. Zijn frame: de crisis werd veroorzaakt door ontspoorde staatsfinanciën, dus is bezuinigen de oplossing. Steeds weer voltrok zich het volgende scenario. Journaallezer: het CPB raamt dat het begrotingstekort volgend jaar weer boven de drie procent uitkomt. Over naar Den Haag: hoeveel

en waarop gaat worden bezuinigd? Iedere keer moest ik de aandring om de televisie uit het raam te gooien onderdrukken. Nooit werd goed uitgelegd dat de begrotingstekorten geen oorzaak, maar een symptoom waren van de economische crisis. Ook niet dat de overheidsfinanciën op lange termijn gezond zijn. Of dat de rentelasten op de staats-schuld de afgelopen eeuw nog nooit zo laag waren. Moeten economen dan verhalenvertellers zijn? Jazeker, zolang solide economische analyse daaraan ten grondslag ligt. Economen hebben een publieke taak de economische werkelijkheid begrijpelijk te maken en de gevolgen van beleid uit te leggen. Maar Sedláček is een sympathiek warhoofd. Beste Arnon, ongekleurde, feitelijke informatie en mediacontrole op politieke macht vormen een publiek goed dat - per definitie - niet wordt voortgebracht door de markt. Zie je ‘collectieve psychose’ in Amerika, veroorzaakt door een kakofonie van politiek gemotiveerde tv- en radiostations, kranten en websites. Iedereen zijn eigen waarheid brengt geen redelijkheid, maar maatschappelijke verdelheid en politieke verlamming.

Hartelijke groet, Bas

Briefwisseling tussen
hoogleraar economie
Bas Jacobs en schrijver
Arnon Grunberg.